

نمود بینش و منش شیخ بهایی و مجلسی (دوم) در رسایل اعتقادی ایشان

فروغ السادات رحیم پور^۱

چکیده

شیخ بهایی و محمد باقر مجلسی از شخصیت‌های بزرگ و اثر گذار مکتب اصفهان، دو اثر موجز کلامی از خود به یادگار گذاشته‌اند که اعتقادنامه نامیده می‌شود. اعتقادنامه‌ها اولاً و بالذات بیانگر و حافظ و ناقل اعتقادات اصولی و زیر بنایی یک مکتب و مذهب هستند اما در عین حال، چون مشتمل بر باورهای صریح و بی‌پیرایه صاحب رساله‌اند، می‌توانند نمایش دهنده راستین آرای برگزیده نویسنده و منش و شخصیت وی نیز باشند.

این مقاله ابتدا به بررسی محتوای رسایل اعتقادی شیخ بهایی و مجلسی می‌پردازد و سپس از پنجره این دو اثر، نگاهی به نحوه نگرش و مشی و منش ایشان می‌اندازد و روشن می‌کند که دو متفکر هم عصر از این حیث چه تفاوت‌هایی دارند.

مجلسی اغلب عبارات رساله را در قالب امری و الزامی و دستوری (باید و نباید: یجب و لایجب) آورده و خود را در مقام توصیه و تجویز قرار داده است. همچنین با گسترده کردن حیطه ضروریات دین و با نفی و طرد و تکفیر مخالفان، حوزه معتقدین و مومنین را تنگ و محدود کرده است، اما شیخ بهایی به توصیف و تبیین رای خود بسنده کرده و خواننده را مقید به پذیرش آن ننموده است. علاوه براین، در رساله او اثری از تکفیر و تحدید به چشم نمی‌خورد. شیخ بهایی، دو سوم حجم رساله خود را به مسایل عملی اسلام اختصاص داده اما مجلسی بیشترین هم خود را صرف شرح اصول عقاید کرده و در بخش اعمال، به شرح مقدمات عمل و توصیه‌های اخلاقی بسنده کرده است.

واژگان کلیدی: شیخ بهایی، مجلسی، رساله اعتقادی